

บทที่ 2

ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการเลือกตั้งระดับชาติ และท้องถิ่น อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมา เป็นกรอบอธิบายในการศึกษา ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น

2.1.1 ความหมายของผู้นำท้องถิ่น

2.1.2 ความหมายของบทบาทผู้นำท้องถิ่น

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2.1 ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2.2 ความหมายและหลักสำคัญของการเลือกตั้ง

2.2.3 ระบบการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาของประเทศไทย

ปัจจุบัน

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น

เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชนขึ้น ต้องยอมรับนับถือในความคิดความสามารถซึ่งกันและกัน มิฉะนั้นก็จะอยู่รวมกันไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดภาวะผู้นำขึ้น โดยธรรมชาติแล้วเราจะเห็นว่ามนุษย์มีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน คนหนึ่งอาจจะเหนือกว่าคนหนึ่งในด้านสติปัญญา ความรู้ความสามารถ หรือคนหนึ่งหรืออีกหลายคนจะด้อยกว่าอีกคนหนึ่ง ในกรณีเช่นนี้คนที่เหนือกว่ามักจะได้เป็นหัวหน้าหรือผู้นำ เป็นต้น

2.1.1 ความหมายของผู้นำท้องถิ่น

บุญชัน ดอกโธสง (2549 : 46) กล่าวว่า “ผู้นำ” ตามความหมายของพจนานุกรมมาตรฐานสำหรับวิทยาลัย (Standard College Dictionary) คือ ผู้ก้าวไปข้างหน้าหรือผู้ก้าวหน้า ผู้แสดงตนเป็นคนนำ ผู้มีอำนาจบังคับ สั่ง ภาวะความเป็นผู้นำ ตำแหน่ง บทบาทของผู้นำ ความสามารถในการแนะนำและมีความสามารถในการนำ

วิสุทธิลักษณ์ สมิตะสิริ และสงวน นิตยารัมภ์พงศ์ (2540:32-36) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับผู้นำไว้ 2 ประการ คือ ประการแรก ผู้นำ คือ ผู้ที่มีคนเดินตามหรือทำตามในสิ่งที่ผู้นำพยายามจะนำให้ทำ ขาดซึ่งผู้ที่เดินตามหรือทำตามภาวะผู้นำก็ไร้ความหมาย การเดินตามนั้นมิได้หมายความว่าทำกันเฉพาะในขณะที่ผู้นำนั้น ๆ มีอำนาจอยู่สามารถทำให้คนเกรงกลัว จึงเดินตามทำตามในสิ่งที่ผู้นำให้ทำ แต่แม้ว่าผู้นำนั้น ๆ ไม่ได้อยู่ในอำนาจแล้ว ผู้คนก็ยังเดินทำตามในสิ่งที่ผู้นำเหล่านั้นพูดไว้หรือปฏิบัติไว้เป็นแบบอย่าง

ประการที่สอง ผู้นำ คือ ผู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ “ผล” สำเร็จที่ตีผลความสำเร็จ เป็นสิ่งที่วัดผลของภาวะผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็น “อาการนำ” ที่เห็นได้ด้วยตา แต่เป็นผลสำเร็จที่เกิดจากภาวะการนำจริง ๆ ผู้นำที่แท้จริงอาจจะไม่ใช่ผู้นำที่อยู่ในตำแหน่ง มีชื่อเสียงอย่างที่คนทั่วไปมองเห็น รู้จักแต่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้จริง ๆ โดยคนทั่วไปไม่มีความรู้สึกว่าผู้นำดังกล่าวกำลังแสดงอาการนำอยู่อย่างที่เรียกกันว่าเป็น “ผู้นำที่ไม่ได้นำ” ผู้นำที่เป็นทางการอยู่ในตำแหน่ง คนทั่วไปสามารถเห็นด้วยตาว่าเป็นผู้นำ เพราะมีตำแหน่งหน้าที่ชัดเจนหากไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิด “ผล” สำเร็จที่ดีได้ การเป็นผู้นำก็ไร้ความหมาย ดังนั้นภาวะผู้นำจึงวัดกันด้วยผลที่เกิดจากการนำ ไม่ได้วัดกันด้วยตำแหน่งหรืออาการที่ได้แสดงว่ากำลังนำอยู่

สุทธิพงษ์ พรหมไพจิตร (2543:49) กล่าวว่า ผู้นำ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นพิเศษในชุมชนหรือท้องถิ่น นั้นๆ เป็นผู้ที่สามารถจูงใจประชาชนให้มีความคิดเห็นคล้อยตาม และลงมือทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง จนนำกลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นผลสำเร็จในที่สุด หรือดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ

อนุกุล คลังบุญครอง และคณะ (2526:1-4) กล่าวว่า ผู้นำย่อมหมายถึงบุคคลที่สามารถชักจูงหรือซื้อสิทธิพลโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานของหมู่คณะบรรลุผลวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำของกลุ่มหนึ่งหรือสังคมหนึ่งอาจมีเพียงคนเดียวหรือหลายคนในขณะเดียวกัน และอาจเปลี่ยนจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งในกลุ่มคณะนั้น และการเป็นผู้นำก็ขึ้นอยู่กับความสามารถ ทักษะ และคุณสมบัติประจำตัวที่เผชิญอยู่ในเวลานั้น

กมล ประเสริฐกุล (2548:4) กล่าวว่า ชนชั้นนำมักเป็นบุคคลที่มีความสามารถสอดคล้องกับความเชื่อชาวบ้าน เช่น เป็นคนดี ทำประโยชน์แก่หมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ หรือเป็นผู้มีตำแหน่งสำคัญในหมู่บ้าน และตำแหน่งนั้น ได้รับการรับรองจากทางราชการ

ประยูร อาษานาม และคณะ(2532:15) กล่าวว่า ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทและอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการพัฒนาชนบทประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ และบุคคลที่ประชาชนเคารพ ยอมรับ ยกย่องและนับถือ

สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2539:4) ผู้นำท้องถิ่น หมายถึงบุคคลที่เป็นผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอิทธิพล มีอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะเป็นที่ยอมรับของสังคมในท้องถิ่นด้วย โดยทั่วไปผู้นำท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ผู้นำที่เป็นทางการ หมายถึง ข้าราชการประเภทต่าง ๆ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านรวมถึงครูประชาบาลด้วย
2. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้นำกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่นนายกสมาคมต่าง ๆ ในท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า ในการพัฒนาประชาธิปไตยนั้น ควรส่งเสริมและพัฒนาผู้นำประเภทนี้ให้มากกว่าผู้นำที่เป็นทางการ เพราะผู้นำประเภทนี้มักเข้าไปคลุกคลีและสัมผัสกับประชาชนมากกว่า

จากความหมายผู้นำท้องถิ่นสามารถสรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่น หมายถึงบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของสังคมในท้องถิ่นด้วย โดยทั่วไปผู้นำท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้นำที่เป็นทางการ อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ อาทิเช่น พระสงฆ์ ครู กลุ่มผู้นำอาชีพ ฯลฯ

2.1.2 ความหมายบทบาทผู้นำท้องถิ่น

ก่อนที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำท้องถิ่น ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท (Role) ก่อน กล่าวคือ

บทบาท (Role) ได้แก่ส่วนที่เคลื่อนไหวตามสภาพ โดยทั่วไปสมาชิกของสังคมมักแสดงบทบาทตามสถานภาพของแต่ละคนที่ตนสังกัดอยู่เสมอ โดยเฉพาะ Judson R. Landis ได้ให้คำนิยามของบทบาทว่า หมายถึง พฤติกรรมหรือความประพฤติของคนที่เป็นเจ้าของสถานภาพพิเศษนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หมายถึงการประพฤติตามสถานภาพ

ส่วนอีกบทบาทหนึ่งของฝ่ายปกครอง คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในตำบล หมู่บ้าน โดยตรง การเข้ามาสู่ตำแหน่งนี้ถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชน แต่หากพิจารณาบทบาท อำนาจ ตามหน้าที่จากพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2547 แล้วพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเป็นตัวแทนของราชการนั่นเอง นอกจากนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังมีฐานะเป็นผู้นำทางสังคม หรือเป็นผู้นำชุมชนอีกด้วย ซึ่งอาจแยกพิจารณาบทบาททั้งสามประการได้ดังนี้

1. บทบาทของการเป็นตัวแทนประชาชน

กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่ประชาชนเลือกโดยตรง เมื่อเป็นเช่นนี้ฐานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านย่อมเสมือนเป็นตัวแทนของประชาชน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในตำบลและหมู่บ้านที่รับผิดชอบ ดังนั้น สิ่งที่ประชาชนในการปกครองเกิดความเดือดร้อนต้องถือเป็นธุระให้ ในขณะที่เดียวกันเมื่อประชาชนต้องการสิ่งใดจากทางราชการ เช่น ถนน สะพาน คูคลอง การ

ช่วยเหลือทางอาชีพ ฯลฯ ก็ย่อมต้องถือเป็นหน้าที่ที่ต้องนำเอาความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การปกครองนำเสนอสู่ทางราชการ เพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือ ในปัจจุบันนอกจากจะไปขอความช่วยเหลือจากทางราชการแล้ว ยังคงพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมักจะไปขอความช่วยเหลือจาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาจังหวัด ซึ่งอาจได้รับความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ รวดเร็วกว่าการขอขบประมาณจากทางราชการ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับ นักการเมือง จึงค่อนข้างมีความสนิทใกล้ชิดและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. บทบาทของการเป็นตัวแทนราชการ

บทบาทนี้เกิดขึ้นตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในด้านการปกครอง การรักษาความสงบเรียบร้อย อำนาจหน้าที่ทางอาญา การจับกุมผู้กระทำความผิด การพัฒนาส่งเสริมอาชีพ ฯลฯ การกำหนดบทบาทดังกล่าว ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยให้ข้าราชการปกครอง อันได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เป็นผู้บังคับบัญชา สามารถให้คุณให้โทษแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ และกลายเป็นจักรกลที่สำคัญของการปกครองในราชการส่วนภูมิภาคในที่สุด และจากข้อเท็จจริงจะปรากฏอยู่เสมอว่า ในการติดต่อระหว่างหน่วยราชการต่างๆ กับประชาชนในตำบล หมู่บ้านไม่ว่าเรื่องใดๆ จะต้องอาศัยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นสื่อกลางในการประสานงานทำความเข้าใจกับประชาชน

3. บทบาทการเป็นผู้นำของชุมชน

เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าพนักงานปกครอง มีอำนาจปกครองดูแลประชาชน ประชาชนในท้องที่ของตน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำที่เป็นทางการ แต่หากศึกษาพิจารณาจากข้อเท็จจริง และปรากฏการณ์ในสังคมแล้ว จะเห็นว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีฐานะและมีบทบาททางสังคมโดดเด่นกว่าคนอื่นในสังคมชนบท ดังนั้น โดยส่วนใหญ่แล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะมีพฤติกรรมที่ถูกทำนองคลองธรรม เป็นผู้นำที่กล้าแสดงออกเพื่อปกป้องช่วยเหลือประชาชนลูกบ้าน นอกจากนี้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงมานะเป็นผู้นำทางสังคม บทบาทดังกล่าวนี้ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเข้าไปติดต่อกับนักการเมือง ไม่ว่าจะ เป็นในระยะก่อนการเลือกตั้งและภายหลังการเลือกตั้ง ทั้งนี้ เนื่องจากเหตุผล 2 ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฐานะตัวแทนประชาชนมีหน้าที่ช่วยเหลือพัฒนาท้องถิ่นของตน แต่การพัฒนาท้องถิ่นของตน แต่การพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สะพาน แหล่งน้ำ และการพัฒนาอาชีพ เฉพาะงบประมาณรายได้ของท้องถิ่น หรือส่วนราชการอื่นยอมไม่อาจตอบสนองความต้องการ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของ

ประชาชนได้ทันท่วงที ดังนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงมุ่งไปขอความช่วยเหลือจากนักการเมือง ความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความผูกพันเชิงอุปถัมภ์ เป็นหนี้บุญคุณที่ต้องทดแทน

ประการที่สอง ความเคารพนับถือของประชาชนที่มีต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีความสัมพันธ์กับนักการเมืองในแง่ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเคารพนับถือนักการเมืองผู้ใด ประชาชนในฐานะลูกบ้านก็จะนิยมยกย่องนับถือนักการเมืองผู้นั้นด้วย

จากความหมายของบทบาทผู้นำท้องถิ่นที่สามารถสรุปได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมีภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติมากมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ต้องทำตามกฎหมาย และหน้าที่ต้องกระทำในฐานะที่เป็นผู้นำทางสังคม การมีหน้าที่ปกครองดูแลประชาชนในท้องถิ่น การดูแลผลประโยชน์ ดูแลทุกข์ สุขของประชาชน ตลอดจนการพัฒนาท้องถิ่นในการปกครองดูแลให้เกิดความสงบเรียบร้อย และเกิดการพัฒนา

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดนี้มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย เนื่องจากบุคคลที่เป็นผู้นำท้องถิ่นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเลือกตั้งในระดับชาติ และท้องถิ่นมีความบริสุทธิ์ยุติธรรมมากน้อยขนาดไหน เพราะกลุ่มผู้นำท้องถิ่นมักเป็นเป้าหมายสำคัญของนักการเมืองที่จะดึงเอามาเป็นแนวร่วมในการหาเสียงเป็นหัวคะแนน กลุ่มผู้นำท้องถิ่นจึงมักถูกชักจูง โน้มน้าวได้ง่าย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเอาแนวคิดนี้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ตัวผู้นำท้องถิ่นในแต่ละตำบล อำเภอ ปราสาท จังหวัดสุรินทร์ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจกับการเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่หรือไม่ อย่างไร เพราะการที่ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่ประชาชนในพื้นที่ต่างให้ความเคารพนับถือแล้ว ความเป็นไปได้ในการเชื่อตามแนวคิดของการเลือกตั้งในทุกระดับที่เกิดขึ้น ประชาชนในพื้นที่การปกครองก็ย่อมเลือกนักการเมืองตามผู้นำท้องถิ่นของตนเองก็เป็นได้

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่ประชาชนและบุคคลมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล โดยที่การเข้ามามีส่วนร่วมนั้นไม่รวมถึงทัศนคติหรือความรู้สึกและเป็นกิจกรรมของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ พรรคการเมือง ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง หรือนักการเมืองอาชีพซึ่งปกติแล้วกิจกรรมทางการเมืองของผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมจะอยู่ในลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง ไม่เต็มเวลาและไม่ถือเป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้กิจกรรมของประชาชน กิจกรรมการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคัดค้านกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นปรากฏการณ์ของกิจกรรมทางการเมืองหลายอย่างรวมกันอยู่ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต่างก็มุ่งที่จะเข้าไปมี

อิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลทั้งสิ้น ดังนั้นรูปแบบต่างๆ ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละสังคมได้มีวิวัฒนาการมาช้านานนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.2.1 ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีนักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมาย รูปแบบและประเภทของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2549 : 36) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความหมายถึงการให้ความร่วมมือ ซึ่งถือเป็นการสนับสนุนต่อระบบการเมืองนั้นคือการมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล การให้ความสนับสนุนเป็นทางหนึ่งที่จะลดปัญหาในการปกครองและการบริหาร การให้ความร่วมมือในการเสียภาษีเป็นอีกทางหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งจะช่วยให้ไม่เกิดปัญหาจนกลายเป็นประเด็นทางการเมืองต่อไป

ไวเนอร์ (Winer. 1971 : 159 - 204 อ้างถึงในสิทธิพันธ์ พุทธหุน. 2536 : 131 - 137) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ดังนี้

1. การให้การสนับสนุนและการเรียกร้องต่อผู้นำในรัฐบาล เพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการใด ๆ
2. ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินงานของรัฐบาล ที่ได้ผลและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. กิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การออกเสียง การยื่นข้อเรียกร้อง การประท้วง เป็นต้น
4. การใช้สิทธิเลือกตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจแทนตัวเอง
5. กิจกรรมทางการเมืองทุกชนิด ทั้งแบบที่ใช้ความรุนแรงและแบบที่ไม่ใช้ความรุนแรง
6. กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อการเมืองระดับชาติ แต่บางคนมองว่าจะต้องรวมกิจกรรมที่กระทบต่อการเมืองระดับชาติ แต่บางคนมองว่าจะต้องรวมถึงกิจกรรมที่กระทบต่อองค์กรส่วนท้องถิ่นด้วย

นอกจากนี้แล้ว (Wener. 1971 : 161 – 163 อ้างถึงในอรรถ กักผล และโสภารัตน์ สาธุวงศ์. 2539 : 1 - 2) กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเป็นเรื่องของกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นบทบาทของบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ทำงานหรือมีอาชีพทางการเมือง เช่น นักการเมือง หรือผู้นำทางการเมือง
3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออก เพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของ

รัฐบาลสนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ตลอดจนสถาบันการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย

4. การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของผู้นำ หรือรัฐบาลแต่อย่างใด เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนักและไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลา

อัลมอนต์ และ โพลเวล (Almond & Powell, 1976 : 145 - 146) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ละเอียดชัดเจน โดยแบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1. Conventional Forms

- 1.1 การออกเสียงเลือกตั้ง และการพุดจาปรึกษาเรื่องการเมือง
- 1.2 กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
- 1.3 การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ
- 1.4 การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่การเมือง

2. Unconventional Forms

- 2.1 การยื่นข้อเรียกร้อง และการเดินขบวน
- 2.3 การเข้าประจันหน้ากัน และการละเมิดกฎระเบียบของสังคม
- 2.5 การใช้ความรุนแรงทางการเมือง และสงครามกองโจรและการปฏิวัติ

จันทนา สุทธิจารี (2549 : 145) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้ คือ เป็นกิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจของบุคคลในกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดถึงการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิก และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ สถาบันทางการเมือง อีกทั้งกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมชุมนุมเพื่อรับฟังเหตุการณ์ความเป็นไปทางการเมืองการชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือสมาชิกทางการเมืองนั้น

บาเบอร์ (Barber, 1972 : 3) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง เช่น บริหารงาน กำหนดนโยบาย และตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง
2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะประชาชนเข้ามีส่วนร่วม แต่มิได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง โดยการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่เปิด

โอกาสให้ประชาชนเลือกตั้งโดยเสรี แต่กำหนดกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามาควบคุมความเคลื่อนไหวของฝ่ายปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

เวอร์บา และคณะ (Verba et al., 1978 : 31 - 33) ได้แบ่งรูปแบบหลักของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นกิจกรรมของแต่ละคน ในการเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปใช้อำนาจในการปกครอง การใช้สิทธิในการเลือกตั้ง จึงอาจนับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการควบคุมรัฐบาล แต่การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจะแตกต่างไปจากกิจกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ ที่สังคมเป็นผู้กำหนดโอกาสให้

2. การรณรงค์หาเสียงเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในลักษณะเดียวกับการใช้สิทธิการเลือกตั้ง แต่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรม ส่วนหนึ่งที่ประชาชนอาจใช้เพื่อเพิ่มอิทธิพลที่ประชาชนพึงมีต่อผลการเลือกตั้ง นอกเหนือไปจากเสียง 1 เสียงที่ประชาชนได้จากการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงนี้นับเป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างยากเมื่อเปรียบเทียบกับ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

3. การรวมเป็นกลุ่มหรือองค์การที่ประชาชนร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและการเมือง ในกรณีที่ประชาชนจะร่วมมือกันเพื่อใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอนและมีอิทธิพลมาก

4. การติดต่อเป็นการเฉพาะ เป็นรูปแบบสุดท้ายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและจะเกี่ยวเนื่องกับประชาชนรายบุคคลไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือข้าราชการเพื่อแก้ไขปัญหาใด ๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบนี้ มีอิทธิพลต่อการดำเนินการกำหนดนโยบายของรัฐน้อยมาก โดยที่ในแต่ละสังคมการเมืองจะมีประชาชนบางกลุ่ม เท่านั้นที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งในจำนวนนี้ก็จะมรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่มากมาย และแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถสรุปได้ว่า เป็นกิจกรรมทั้งหลายของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพล หรือสนับสนุนต่อทางรัฐบาลและนักการเมือง โดยมีการกระทำหรือพยายามกระทำ เป็นได้ทั้งถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือลี้มเหลว ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอาจเป็นกิจกรรมในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็เป็นได้

ผู้วิจัยจำนำเอาแนวคิดข้างต้นใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวเนื่องกับการเมือง เพื่อชี้วัดกิจกรรมที่เรียกได้ว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2.2 ความหมายและหลักสำคัญของการเลือกตั้ง

ปราโมทย์ ประจนปัจจนึก (2549:16-18) กล่าวว่า ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าจะโดยมีพระมหากษัตริย์ หรือประธานาธิบดีเป็นประมุขก็ตาม พลเมืองในประเทศที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยย่อมแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เช่น การเลือกตั้งเพื่อจัดสรรตัวแทนของตน พลเมืองเข้าไปใช้อำนาจในการปกครองประเทศ ดังนั้น “การเลือกตั้ง” จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การเลือกตั้ง หมายถึง กรณีที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งจากบุคคลหลายๆคน หรือบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลายบัญชี เพื่อให้ไปกระทำการใดอันหนึ่ง หรือกล่าวอีกในหนึ่งการเลือกตั้งคือการเลือกบุคคลใดบุคคลหนึ่งจากผู้สมัคร หรือบุคคลอาสาสมัคร ซึ่งโดยปกติแล้วจะมีแนวความคิดทางการเมืองที่หลากหลาย เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนตามเจตจำนงของตน

หลักสำคัญของการเลือกตั้ง มีดังนี้

1. หลักความสุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อป้องกันการโกงทุจริตในการเลือกตั้ง
2. หลักการเลือกตั้งโดยอิสระ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่ถูกบังคับ / ทุจริต
3. หลักการลงคะแนนเสียงแบบลับ เพื่อไม่ให้ผู้อื่นล่วงรู้ การตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้ง
4. หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง เพื่อให้เป็นการแข่งขัน ไม่มีการฮั้วในการเลือกตั้ง เช่น การห้ามถอนการสมัคร เป็นต้น
5. หลักการเลือกตั้งมีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนตามวาระ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเลือกตั้งผู้บริหารใหม่ หรืออาจเลือกชุดเดิมถ้าประชาชนพอใจ
6. หลักความเสมอภาคเป็นการรับรองให้ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ ศาสนา อาชีพใด ฯลฯ ย่อมมีสิทธิเลือกตั้งโดย 1 เสียง เลือกผู้แทนได้ 1 คน
7. หลักการทั่วถึงเป็นการทั่วไป เพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งให้มากที่สุด

รูปแบบของการเลือกตั้ง อาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ

1. การเลือกตั้งโดยตรง (Direct Election) หมายถึง การที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนตนให้เป็นผู้แทนได้โดยตรง
2. การเลือกตั้งโดยอ้อม (Indirect Election) หมายถึง การที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงคะแนนเสียงเลือกบุคคล หรือสภาเสียงหนึ่งก่อนบุคคล หรือสภาดังกล่าว จึงลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนราษฎรอีกชั้นหนึ่งเป็นรอบที่สอง

ประเภทของการเลือกตั้ง อาจแบ่งเป็น 2 ประเภทได้ ดังนี้

1. การเลือกตั้งทั่วไป (General Election) หมายถึง การเลือกตั้งที่มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศมาลงคะแนนเสียงพร้อมๆกัน โดยจะจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปได้ 2 กรณี คือ การครบวาระที่จะต้องมีการเลือกตั้งและยุบสภาผู้แทนราษฎร

2. การเลือกตั้งซ่อม (By - election) หมายถึง กรณีผู้แทนราษฎรขาดจากสมาชิกภาพ เช่น ตาย ลาออก หรือเพราะเหตุอื่นเหตุใดตามที่กฎหมายกำหนด เช่น มีคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของสภานิติบัญญัติว่าที่การเลือกตั้งที่ผ่านมาไม่เป็นไปโดยชอบ ซึ่งในกรณีเช่นนี้มักจะเรียกว่า การเลือกตั้งซ้ำ (Re -election)

ระบบการเลือกตั้ง ในประเทศต่างๆทั่วโลก จะมีระบบการเลือกตั้งแบบที่ใช้กันโดยทั่วไปอยู่ 4 ระบบใหญ่ๆ คือ

1. ระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมาก (Majority Election System) ระบบการเลือกตั้งแบบนี้ เป็นระบบง่าย ๆ สะดวกรวดเร็ว กล่าวคือ เป็นการเลือกตั้งแบบลงคะแนนเสียงข้างเดียวผู้ที่ได้รับคะแนนมากที่สุดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งทั้งนี้ ระบบการเลือกตั้งแบบนี้ แบ่งออกได้ 2 กรณี คือ

1.1 ระบบเขตเดียวคนเดียว คือ แต่ละเขตมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกผู้แทนได้ 1 คน ผู้สมัครคนใดได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดถือว่าได้รับเลือกตั้ง

1.2 ระบบเขตเลือกตั้งเดียวแต่มีผู้แทนได้หลายคน ในระบบนี้หลักการคือ ในแต่ละเขตเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สามารถเลือกเลือกผู้แทนได้มากกว่า 1 คน อาจเป็น 2 คน หรือมากกว่านั้นตามที่แต่ละเขตจะพึงมีผู้แทนได้ โดยผู้สมัครคนใดได้คะแนนสูงสุด และเรียงลำดับตามที่แต่ละเขตจะพึงมีผู้แทน เป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งในเขตนั้นๆ

2. ระบบการเลือกตั้งตามเสียงข้างมากสองรอบ การเลือกตั้งแบบนี้ถ้าการเลือกตั้งรอบแรกไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดได้คะแนนเสียงข้างมาก โดยเด็ดขาด ก็จะต้องมีการรับเลือกตั้งในรอบที่สอง ซึ่งจะให้สิทธิเฉพาะผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้ที่ 1 และที่ 2 ของรอบแรกเท่านั้นที่จะเข้าแข่งขันและในรอบนี้ผู้สมัครที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

3. ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน ในระบบนี้เป็นการเลือกตั้งโดยกำหนดให้ผู้ลงคะแนนเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองเสนอเป็นบัญชีๆไป ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงตามส่วนแห่งคะแนนเสียงทั้งหมด จะเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งในรูปแบบนี้ ระบบการเลือกตั้งแบบนี้มักเกิดขึ้นมาเพื่อการแก้ไขข้อบกพร่องในระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก โดยเชื่อว่าจะให้เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายและยังเป็นการสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนทั่วทั้งปวง

4. ระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างแบบเสียงข้างมาก และการเลือกตั้งแบบสัดส่วนร่วมกัน ทั้งนี้ในระบบการเลือกตั้งแบบนี้ใช้วิธีการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากผสมผสานกับระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

4.1 ระบบการเลือกตั้งแบบผสมที่แยกการคิดคะแนนเสียงข้างมาก ในเขตเลือกตั้งทั่วไปไป ในขณะที่เขตเลือกตั้งใหญ่จะใช้วิธีการคิดแบบสัดส่วน

4.2 ระบบการเลือกตั้งที่ใช้วิธีการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมาก ในเขตเลือกตั้งทั้งหมด แต่ในขณะเดียวกัน ก็ให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรอีกจำนวนหนึ่ง ตามระบบสัดส่วนควบคู่กันไป

จากความหมายและหลักสำคัญของการเลือกตั้งสามารถสรุปได้ว่า ในสังคมประชาธิปไตย การเลือกตั้งนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอธิปไตย หรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศตามกรอบกติกาตามที่รัฐธรรมนูญของประเทศบัญญัติไว้ อย่างไรก็ตามบทบาทสำคัญของการเลือกตั้งที่คือนั้นมีอยู่ด้วยกันอย่างน้อย 3 ประการด้วยกันคือ

1. ระบบการเลือกตั้งนั้นจะต้องสะท้อนความต้องการและผลประโยชน์อันหลากหลายของประชาชนกลุ่มผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมนั้นๆ
2. ระบบการเลือกตั้งนั้นจะต้องสามารถหลอมรวมฝ่ายต่างๆ ให้เกิดการบูรณาการทางสังคมขึ้นมาได้ กล่าวคือ สามารถเอื้ออำนวยต่อการรวมตัวกันในหมู่ผู้ได้รับการเลือกตั้ง ให้เกิดฝ่ายเสียงข้างมากมีประสิทธิภาพในการเป็นรัฐบาล และเกิดฝ่ายเสียงข้างน้อยที่เป็นปีกแผ่นในการถ่วงดุลและตรวจสอบการทำงานของฝ่ายเสียงข้างมาก
3. ระบบการเลือกตั้งนั้นจะต้องเอื้ออำนวยให้เกิดฝ่ายเสียงข้างมากที่มีขนาดพอเพียงและไม่มากจนเกินไป เพื่อเป็นหลักในการประกันในการจัดตั้งรัฐบาล และบริหารประเทศได้ตามเจตจำนงทางการเมืองของตน แต่ในขณะเดียวกันต้องมีหลักประกันที่จะต้องมีการถ่วงดุลฝ่ายรัฐบาลที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน โดยอย่างยิ่งในการตรวจสอบและถ่วงดุลฝ่ายรัฐบาล

2.2.3 ระบบการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาของประเทศไทยในปัจจุบัน

การเลือกตั้งตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้การเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาดำเนินไปตามเงื่อนไข ดังนี้

1. การเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร ซึ่งแยกได้ 2 กรณี

1.1 เขตเลือกตั้งเดียวแต่มีผู้แทนได้หลายคนเรียกกัน โดยทั่วไปว่า แบ่งเขต เรียงเบอร์ ซึ่งแต่ละเขตเลือกตั้งนั้นจะมีได้เขตละไม่เกิน 3 คน โดยผู้สมัครที่ได้คะแนนเสียงสูงสุด และเรียงลำดับลงมาตามที่แต่ละเขตจะมีผู้แทนได้ โดยประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้ง สามารถลงคะแนนได้ตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีเขตในเขตเลือกตั้งที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ ทั้งนี้ประชาชนในเขตเลือกตั้ง มีสิทธิจะเลือกผู้สมัครหมายเลขใดก็ได้ จะลงคะแนนให้ผู้สมัครผู้แทนราษฎรพรรคเดียวกันทั้งหมด หรือต่างพรรคกันก็ได้โดยผู้แทนในระบบนี้มีได้ทั้งสิ้น 400 คน

1.2 ระบบบัญชีรายชื่อ หรือระบบสัดส่วนโดยกำหนดเป็นเขตใหญ่ๆ ประชาชนมีสิทธิลงคะแนน ในแต่ละเขตเลือกตั้งบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองหนึ่ง เพียงพรรคเดียวเท่านั้น ทั้งนี้สมาชิกผู้แทนราษฎร ประเภทสัดส่วนในแต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกผู้แทนราษฎรได้เขตละ 10 คน ดังนั้น รวมกันทั้งประเทศแล้ว สมาชิกผู้แทนราษฎรประเภทนี้มีทั้งหมด 80 คน

2. การเลือกตั้งและการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา

ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีจำนวนทั้งหมด 150 คนสำหรับที่มาของสมาชิกวุฒิสภานั้นมีที่มา 2 กรณี คือ

2.1 การเลือกตั้งโดยกำหนดให้เขตจังหวัดแต่ละจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและให้มีสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดละ 1 คน ทั้งนี้ผู้มีสิทธิเลือกผู้รับเลือกตั้งได้เพียง 1 คน เท่านั้น โดยผู้สมัครรับคะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง

2.2 การสรรหาโดยกำหนดให้องค์กรมีสิทธิเสนอชื่อบุคคลเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภามีสิทธิเสนอชื่อได้ไม่เกินองค์กรละ 1 คน และต้องทำเป็นหนังสือ และมีรายละเอียดครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด เสนอต่อคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 113 และมาตรา 114 สำหรับจำนวนสมาชิกวุฒิสภาประเภทสรรหานี้ ก็ขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิกวุฒิสภา ประเภทเลือกตั้งว่ามีอยู่จำนวนเท่าไร

จากระบบการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาของประเทศไทยในปัจจุบันสามารถสรุปได้ว่า การเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรแยกได้ 2 กรณี คือ กรณีแรกเขตเลือกตั้งเดียวแต่มีผู้แทนได้หลายคน ซึ่งแต่ละเขตเลือกตั้งนั้นจะมีได้เขตละไม่เกิน 3 คน และกรณีที่สองระบบบัญชีรายชื่อ หรือระบบสัดส่วนในแต่ละเขตเลือกตั้งบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองหนึ่งเพียงพรรคเดียวเท่านั้น ทั้งนี้สมาชิกผู้แทนราษฎรได้เขตละ 10 คน ส่วนการเลือกตั้งและการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาสำหรับที่มาของสมาชิกวุฒิสภานั้นมีที่มา 2 กรณี คือ กรณีการเลือกตั้งโดยกำหนดให้เขตจังหวัดแต่ละจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและให้มีสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดละ 1 คน และกรณีการสรรหาโดยกำหนดให้องค์กรมีสิทธิเสนอชื่อบุคคลเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภามีสิทธิเสนอชื่อได้ไม่เกินองค์กรละ 1 คน

ผู้วิจัยจะนำเอาแนวคิดข้างต้นเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจระบบการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งการเลือกตั้งต้องเป็นไปตามกรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่กำหนดไว้

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุชัย บุตรสาระ (2536) ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชน และบทบาทผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้นำท้องถิ่นเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความคุ้นเคยกับผู้คนในชุมชนหมู่บ้านที่รับผิดชอบเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่เป็นคนที่มิถุนีลำนานอยู่ในชุมชนนั้นๆ มากกว่า 10 ปี มีประวัติการทำงานเสียสละ เพื่อส่วนรวมมาากจนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดบทบาททางด้านการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ตำแหน่งทางการของผู้นำท้องถิ่น ซึ่งทางราชการได้กำหนดหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ความรู้ และทัศนคติทางด้านการเมืองของผู้นำท้องถิ่น ความคุ้นเคยส่วนตัวระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆอีก เช่น ทัศนคติทางการเมืองของชาวบ้านที่เรียกร้องให้ผู้นำท้องถิ่นแสดงบทบาทในการประสานประโยชน์กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตลอดจนความเคยชินที่ว่า การไปเลือกตั้งจะต้องได้รับผลประโยชน์ตอบแทน เป็นต้น

ปกรณ สุริวรรณ (2536) ได้ศึกษาวิจัยการทำหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองระดับชาติ/ท้องถิ่นกับประชาชน ผลการวิจัยพบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงผลประโยชน์ระหว่างนักการเมืองระดับชาติ/ท้องถิ่นกับประชาชนและความสัมพันธ์เป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในรูปแบบ “ผู้อุปถัมภ์-ลูกน้อง” โดยนักการเมืองจะให้ความช่วยเหลือแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการพัฒนาท้องถิ่น ในขณะที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะช่วยสร้างความนิยมนแก่ักการเมืองที่ช่วยเหลือท้องถิ่นของตน

สุเมธ พรหมพันธ์ (2540) ได้ทำการศึกษาถึงปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่ามีผลต่อความมั่นคงทางการเมืองไทยอย่างไร ทั้งนี้ได้ศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการซื้อสิทธิขายเสียงโดยอาศัยจุดค้อยต่างๆ อาทิ คนยังไม่เข้าใจประโยชน์ของการเลือกตั้ง การมีตัวแทนหรือผู้แทนเข้าไปดูแลผลประโยชน์ให้คนทั่วไปมีทัศนคติว่า ผู้แทนต้องรับใช้ทุกอย่างแม้เรื่องส่วนตัว เฉพาะตัว (ยากจน แต่งงาน โกงจุก บวชลูก งานศพ งานพัฒนาต่างๆ ฯลฯ) ผู้แทนช่วยได้ทั้งสิ้น คนรู้สึกว่าการเลือกตั้งเสร็จแล้ว ส.ส.หายหัวไป หาตัวไม่เจอ จึงคิดว่าจะเอาอะไรจากผู้แทนกับราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลังการเลือกตั้งมีน้อยลง เป็นต้น

พวงเพชร ชุนละเอียด (2542) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ถึงปัญหาและอุปสรรคตลอดจนแนวทางในการป้องกันปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้น พบว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในระดับปัญญานมีความเห็นแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ ประการแรก การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้น ระบบพรรคการเมืองไทยมีโอกาสที่จะได้รับการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสามารถ

ปฏิรูปไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นและพรรคการเมืองมีโอกาสที่จะค้นหาตัวผู้สมัครที่มีความรู้ ความสามารถมาลงสมัครรับเลือกตั้งเพราะที่มีคุณภาพในท้องถิ่นจะลงสมัครมากขึ้น โดยเฉพาะประชาชนจะมีโอกาสได้เลือก ส.ส. ทำงานได้ง่ายขึ้น มีโอกาสที่จะใกล้ชิด และดูแลประชาชนได้ทั่วถึง รวมทั้งการแก้ไขปัญหาของประชาชนทำได้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ประการที่สอง ผู้สมัครที่มีคุณภาพอาจจะไม่ได้รับการเลือกตั้ง เพราะระดับการศึกษาของประชาชนยังไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะประชาชนจะเลือกผู้สมัครที่มีชื่อเสียงเป็นผู้ที่มีบุญคุณต่อคนหรือผู้ที่มีอิทธิพลมีอำนาจบารมีมากกว่าเลือกผู้ที่ไม่ค่อยเคย และอาจจะมีค่าใช้จ่ายชื่อเสียงมากขึ้นกว่าเดิม สาเหตุเนื่องมาจากเขตเลือกตั้ง การต่อสู้จะมีสูงขึ้นเพราะมีผู้สมัครหลายคน การแข่งขันในท้องถิ่นจะรุนแรง จึงอาจจะทำให้ความสำคัญของพรรคการเมืองน้อยลง

กิตติศักดิ์ เมฆขจร (2544) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้นำกลุ่มแม่บ้านในการมีส่วนร่วมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากประชาชนที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล 11 แห่ง จำนวน 400 คน ในการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2540 ผลการศึกษาพบว่า บทบาทและพฤติกรรมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้รับการยอมรับจากประชาชนอย่างดี โดยเฉพาะด้านความสามารถในการรวมพลังให้เป็นปึกแผ่นและสามารถสร้างพลังต่อรองทางการเมือง มีความสนใจและกระตือรือร้นต่อการเข้าไปมีส่วนร่วม ในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังพบว่าผู้นำกลุ่มแม่บ้าน มีบทบาทในการชักจูงให้ชาวบ้านไปใช้สิทธิ และผู้นำกลุ่มแม่บ้านทำหน้าที่เป็นหัวคะแนนช่วยผู้สมัครองค์การบริหารส่วนตำบลหาเสียง อีกด้วย

นายสรายุทธ ณะศรี (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทผู้นำท้องถิ่นอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2550 ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจูงใจและชี้แนะให้ประชาชนตัดสินใจ ลงคะแนนเสียงให้พรรคใดพรรคหนึ่ง ประชาชนจะฟังหัวคะแนน โดยเฉพาะหัวคะแนนที่เป็นผู้นำท้องถิ่นมากกว่าการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ รวมทั้ง ผู้นำท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างความนิยมของประชาชน โดยระบบหัวคะแนนกลุ่มผู้นำท้องถิ่นมักจะเป็นหัวคะแนน ให้กับผู้สมัครและพรรคการเมือง ผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้ชี้แนะทางความคิด ประชาชนจะปฏิบัติตามคำแนะนำ ชักชวน โน้มน้าว ในการลงคะแนนเสียงโดยมีการแจกสิ่งของ แจกเงินหรือการให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่ประชาชนในรูปของการสร้างสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน และได้เสนอการแก้ปัญหา ดังกล่าวภาครัฐควรเข้าไปกำกับ ดูแล ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างใกล้ชิด และที่สำคัญที่สุดคือทำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นคนในพื้นที่ว่าอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ถูกต้องคืออะไร และควรให้การศึกษาแก่ผู้นำท้องถิ่น

อย่างต่อเนื่อง สร้างกระบวนการให้กลุ่มผู้นำท้องถิ่นมีจิตสำนึก โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นที่ต้องตระหนักอยู่ตลอดเวลา ว่าต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรม ไม่เกิดความโน้มเอียง ฝักใฝ่ฝ่ายใด แทนที่การใช้ความรู้สึกพรรคพวกเดียวกันหรือความสัมพันธ์ส่วนตัว ดังนั้นถ้าหากผู้นำท้องถิ่นสามารถปรับบทบาทให้เป็น กลไกของระบบเลือกตั้งแล้วนั้น จะช่วยลดปัญหาการซื้อเสียงขายเสียง ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญของการเลือกตั้งลงไปได้ ส่งผลให้การเลือกตั้งมีความยุติธรรมมากยิ่งขึ้น ผู้นำท้องถิ่นจะเป็นกลไกที่สำคัญที่จะพัฒนาการเมืองของไทยต่อไป

สรุปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีผู้ศึกษาวิจัยในแง่มุมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและผู้นำท้องถิ่นทั้งในเรื่อง “บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการเลือกตั้งระดับชาติ และท้องถิ่นอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” โดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนพฤติกรรมของผู้นำชุมชนในพื้นที่แตกต่างกันไป แต่ก็เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่าตัวแสดงหลักที่ถูกกล่าวอ้างในฐานะชนชั้นนำในท้องถิ่นในทุกแง่มุม ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ซึ่งเชื่อว่าเป็นคนกลุ่มที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด และมีอิทธิพลในการชี้แนะ ชักชวน โน้มน้าว ตลอดจนมีศักยภาพสูงในฐานะคนกลางระหว่างนัการเมืองกับประชาชน

2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำท้องถิ่นว่ามีผลต่อการเลือกตั้งในระดับชาติ และท้องถิ่นในอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์หรือไม่ โดยให้ความสนใจเกี่ยวกับตัวผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ ได้แก่ นายกเทศมนตรี, นายองค์การบริหารส่วนตำบล, กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ประธานกลุ่มแม่บ้าน, ประธานกลุ่ม อ.ส.ม, ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ, ครู, พระสงฆ์, นักปราชญ์ชุมชน โดยกลุ่มผู้นำเหล่านี้ได้มีหน้าที่ และมีบทบาทสำคัญอย่างไรต่อการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น รวมถึงตัวผู้นำท้องถิ่นได้มีบทบาท และมีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์หรือไม่ อย่างไร และที่สำคัญได้ใช้วิธีการใด อย่างไร ในการเข้าไปมีบทบาทในครั้งนี้ และการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นพบปัญหา และอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังแผนภาพต่อไปนี้

